

Abstract. The main aspects of regulatory and legal support for occupational safety in the conditions of functioning of territorial communities of Ukraine are considered. The current legislation in the field of occupational safety is analyzed, in particular the role of local authorities in ensuring proper working conditions. The main problems of law enforcement at the local level are identified and ways of solving them are proposed, taking into account modern challenges and reforms of local self-government.

Keywords: occupational safety, territorial communities, local self-government, regulatory and legal regulation, labor legislation, employees, decentralization.

УДК 165.172:502/504

DOI 10.31521/978-617-7149-86-5-121

СУЧАСНИЙ ЕКОСВІТОГЛЯД В КОНТЕКСТІ НЕКЛАСИЧНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

Мірошкіна Н.В., канд. філос. наук, ст. викладачка
Миколаївський національний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0002-1255-0160>

Анотація. У сучасному світі неklasичної раціональності співіснують три основні парадигми екоsvітогляду, такі як антропоцентризм, біоцентризм, антропоцентризм. Вони мають вплив не лише на відносини людини і природи, а й на всі аспекти соціального буття. Антропоцентризм затверджує унікальний статус людини в бутті складних земних та космічних структур. Біоцентризм, розпочинаючись як рух захисту прав тварин, розгалузився на такі різновиди, як патоцентризм, ліберальний біоцентризм і радикальний біоцентризм. Екоцентризм вивів на перший план інтереси не окремого виду чи організму, а цілісної екосистеми, оскільки він спрямований саме на пошук гармонізації відносин людства та біосфери. У роботі окреслено основні риси кожної з цих парадигм екоsvітогляду.

Ключові слова: екоsvітогляд, неklasична раціональність, антропоцентризм, біоцентризм, екоцентризм.

У світі неklasичної раціональності парадигми екоsvітогляду мають глибокий вплив не лише на відносини суспільства і природи, а й на всі аспекти буття. Вони піднімають фундаментальні питання природи людського буття, моралі, відповідальності, свободи волі, меж можливостей людини. Парадигми екоsvітогляду вимагають філософської рефлексії, спрямованої на висвітлення їх потенціалу, а також означення суперечностей і дискусійних проблем, прихованих в їх змісті. Отже, особливості становлення змісту й сенсів сучасних моделей екоsvітогляду в контексті неklasичної раціональності потребують свого розкриття.

Для постмодерного суспільства характерною постає множинність світоглядних парадигм. Це означає, що у формулюванні світоглядної позиції можуть бути використані різноманітні дослідницькі принципи, навіть такі, що знаходяться у суперечності та взаємно виключають один одне. Це є

справедливим і по відношенню до парадигм екосвітогляду. Вони формувались в умовах, коли на зміну теоретичним підходам прийшли погляди, точки зору, думки. Наукові поняття з їх строгою визначеністю замінилися концептами, в яких в одну й ту ж назву кожен вкладає свій смисл і зміст. Кожна парадигма претендує на володіння істиною.

На сьогодні співіснують три основних парадигми екосвітогляду: антропоцентризм, біоцентризм, антропоцентризм.

Антропоцентризм концентрується на визнанні унікальності статусу людини в бутті складних і відносно стабільних земних та космічних структур. Ставлячи людину в центр буття, антропоцентризм постає динамічним, гнучким, діалектичним вченням, яке у ході свого розвитку виявило здібність до переоцінки місця людини у світі природи. Антропоцентризм еволюціонував від визнання людини володарем природи до визнання людини частиною географічної оболонки, підпорядкованої її закономірностям, але наділеної розумом, що надає людині особливе місце і можливість потенційно бути гарантом тривалого існування цієї географічної оболонки [1].

Розвитку парадигми біоцентризму сприяли принципи переваги прав людини, цінностей життя, відчуття, права на існування, які були поступово перенесені на весь світ живого. Основою біоцентризму стали концепти ненасильства та не причинення шкоди живому, які вперше були сформульовані по відношенню до людини. Біоцентризм вимагає ставити інтереси природи на перше місце по відношенню до інтересів людини, але цей підхід також походить від антропоцентризму, оскільки також у своїй основі спрямований на збереження людства (виключенням є позиція крайніх форм біоцентризму).

Біоцентризм зароджувався як рух захисту прав тварин. Пізніше сформувалися такі його різновиди, як патоцентризм, ліберальний біоцентризм і радикальний біоцентризм. Патоцентризм наголошує на цінності всіх істот, що мають відчуття. Ліберальний біоцентризм відображає світоглядну позицію, що заснована на уявленнях про внутрішню цінність кожної живої істоти, тобто не тільки людина, а й будь-яка жива істота постає моральним суб'єктом. Радикальний біоцентризм виходить із того, що природа має бути позбавлена людських зазіхань на панування, а метою людського життя має бути відновлення первозданної природи. Він негативно ставиться до науково-технічного прогресу і техносфери. Кожен з цих напрямів містить свої суперечності, які потребують окремого дослідження.

Якщо антропоцентризм і біоцентризм постають полярними парадигмами екосвітогляду, то екоцентризм містить потенціал встановлення балансу між інтересами природи і людини.

Парадигма екоцентризму виводить на перший план не інтереси окремого виду чи організму, а інтереси цілісної екосистеми, оскільки спрямована саме на пошук гармонізації відносин людства та біосфери. Ідейні витoki екоцентризму сягають вчення про ноосферу, яке у вітчизняній науці та філософії набуло особливого авторитету, пропонуючи комплексний підхід до проблеми взаємодії людини та природи. Методологічною основою ноосферології стало вчення П. Тейяра де Шардена та В. Вернадського про ноосферу. Ноосферологія пропонує

світоглядний принцип, що розглядає потреби живої природи як основу розробки теоретичних і практичних моделей сталого збалансованого соціоантропобіоекологічного розвитку [2].

Біля витоків етики екоцентризму знаходився американський еколог О. Леопольд, який поставив питання про включення світу природу до етики моральної відповідальності людини – людина у своїх відносинах з природою має перетворитися з варвара на гармонійного члена природної спільноти. О. Леопольд наголосив на самоцінності екосистем, що стало основною позицією екоцентризму. Екоцентризм поширює принципи розвитку екосистем на суспільство: розумним є лише те, що прагне до збереження цілісності, сталості, досконалості біологічної спільноти. Цінним є стале функціонування екосистеми, а не окремих її елементів. Норми моралі поширюються на всю екосистему, але елементам екосистеми відмовлено в індивідуальності й гарантується існування на рівні видів і популяцій, а не окремих істот [3].

Отже, у сучасному світі співіснують такі різновиди екосвітогляду, як антропоцентризм, біоцентризм та екоцентризм. Визнання рівноправного їх існування як парадигм екосвітогляду відповідає такому принципу постнекласичної раціональності, як плюралізм істин.

Всі три основні парадигми сучасного екосвітогляду, виступаючи породженням культури постмодерну, відбивають риси нон-класичної раціональності: метафоричність, міфологічність, включення елементів віри, контекстуальність, конструктивність (виступають світоглядними конструктами), культурологічність (є породженням екологічної культури).

Список використаних джерел

1. Попович М. Д. Критика антропоцентризму в культурології та перспективи його переосмислення. *Політологічний вісник*. 2013. Вип. 71. С. 80-96. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/pv/pv_2013_71.pdf#page=79.
2. Дротянко Л. Г. Науковий космізм і постнекласична наука: антропологічний контекст взаємозв'язків. Вісник національного авіаційного університету. філософія. культурологія. 2018. № 2 (28). С. 5–11. URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/13363>
3. Перга Т. Ю. (2018). Екологія і цивілізація: пошук парадигми співіснування. *Європейські культурно-історичні цінності: ретроспектива і перспектива : збірник наукових праць*. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2018. С. 63-69. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/3397/>

Abstract. In the modern world of non-classical rationality, three main paradigms of eco-worldview coexist, such as anthropocentrism, biocentrism, anthropocentrism. They have an impact not only on the relationship between man and nature, but also on all aspects of social existence. Anthropocentrism affirms the unique status of man in the existence of complex terrestrial and cosmic structures. Biocentrism, starting as a movement to protect animal rights, has branched into such varieties as pathocentrism, liberal biocentrism, and radical biocentrism. Ecocentrism has brought to the forefront the interests of not a separate species or organism, but a holistic ecosystem, since it is aimed precisely at finding a harmonization of the relationship between humanity and the biosphere. The paper outlines the main features of each of these eco-worldview paradigms.

Keywords: eco-worldview, non-classical rationality, anthropocentrism, biocentrism, ecocentrism.